

SLAVJAN.

Časnik slovstven i uzajemen za Slavjane književne i
prosvětljene.

Vreduje i na světlo dava Matija Majar v Celovcě (Klagenfurt).

Číslo 2.

Izhadja desetput v létě po jednoj čeloj listině i
velja s poštnoj 3 florinte ali 2 rublja.

1875.

Uvaga o „Slavjaně“.

Nation, slavisch-österreichisches Organ erscheint in Prag jeden Montag, Pränumerationspreis halbjährig 4 fl. Redakteur, Herausgeber, Eigenthümer **J. Lukeš**.

Te politični časnik avstrijskih Slavjan stoji na vzvišenom stališče občeslavjanskem i se ozira jednako dobroželateljno, na vsa plemena slavjanska. V čísle 65. od 8. februarja t. l. je prinesel uvagu o „Slavjaně“ kteru ovdě priobčimo svojim čitateljam, jerbo čto se pohvalnoga o njem piše ne zadene samo vredničtvo, nego vsu gospodu dopisovatelje i predplatitelje. Istina je sicer, da vredničtvo svěstno posveti svoje sile časniku i skoro bezmezdno, jerbo radi nevelikoga čisla predplatiteljev ima naš časnik jedva toliko dohoda, da se tiskarina, papir i poštarina doplaćaju, da pako izhadjati može je zasluga gospodov dopisovateljev i predplatiteljev. Duševne slovstvene sile časnik ima, da bi mogel čestno obstati i veselo izhadjati, pa nedostava se mu sile penežne; želimo zato usilno, da bi se razširil v raznih plemenah slavjanskih i polučil toliko predplatiteljev, da bi čestno obstati mogel.

Časnik „Nation“ piše:

„Lěta i lěta su minula i nikto ni oglasil se v Čeah, da bi Slavjani imeli se med seboj duševno približevati. Na slavjanskem sejmu bili su sicer gorljivi Slavjani, pa nikoga ni bilo, koji bi skusil to dějstviteljno utvoriti, o čem se je govorilo. Pěsni Kolárove, Starožitnosti Šafarikove i jini spisi su pognuli jednom misli učenjakov. O gorljivosti do Rusije v lětah šestdesetih samo mēmogredě spomēnim po tomu, čto se sčela slagam s mislami *Durycha*, kteri je napisal v jednom dopisě do „Slavjana“ zajimavu věst, da mnogo i to obrazovanih ljudi niti ne ponima jasno, čto vlastno znače slova slavjanstvo, uzajemnost slavjanska i tēm podobna slova. Mi v Čeah smo do nině se zanimali jednom s onimi plemenami slavjanskimi, ktera su se nam kazala posebno silna i slavna, ali posebno nesrečna, to je s Rusami, Poljakami i Slovakami. Za

ostala plemena smo se dějansko malo starali, skoro nič. I v obće, kada smo imeli slogu dějstviteljno skazati, smo ostrašeni i bojazljivi odskočili. Pojedini izmed nas su senjali i bajali o gorostasnih slavjanskih velevlastjah, pa nikto nije ruke zgenul, da bi někoga dela se poprijel. Željakalo se je za sjedinjenjem političnim, pozabilo se je pako, da politično sjedinjenje se doseže jedino duševnoj jedinostju i da se ima to pred duševno sjediniti, čto se hoće sjediniti telesno. Mi nismo se toliko naučili iz zgodovine velikih nině sjedinjenih narodov, da je potřeba, da se naj pred pojedine častice narodne duševno sblížaju, da njih težnje i misli se spravnu, i njih izrazi vsaj v najglavnějših zadevah obćenarodnih sjedine.

Kako lěp pokus i srečen početek k boljemu napredku pozdravimo časnik „Slavjan“ izhadjajući v Celoveč, kteri je spisan jezikom v s ě m Slavjanam udiviteljno lehko razumljivim po tomu, čto gosp. Majar ne štiti se truda, da v sostavkah (statijah) se služi izrazov obecnih všem narečjam slavjanskim, da razjasni, čto je meněje jasnoga i izostavi, čto je tudjega. Tiska se sicer časnik cirilskimi i latinskimi pismenami; pa totu zapreku dolžen preskočiti vsaki Slavjan, kteri želi se ozreti po slavjanskih zemljah, budi zapadnih, budi južno-izhodnih, budi severo-izhodnih. Kto bi ne znal oba alfabeta, bi nikako ne mogel napredovati na književnom polji slavjanskom. Nejednaka pismena i nejednaka věroizpovědanja su naj već zavirala, da se Slavjani nisu sjedinili i složno napredovali.

Izlišno bilo bi časnik „Slavjan“ podrobno hvaliti. Ktože ga čita, se sam osvědoči. Mi Slavjani, imeno mi avstrijanski Slavjani, nismo imeli i neimamo do naše dobe časnika, kteri bi osnovno promotrivaj naj glavnějša děla všeh Slavjan. Naši naj izverstnějši spisi, naši naj izverstnějši sostavki su se priobčivali v internationale Revue, potom v österreichische Revue, posłědně v izverstno uvredovanom „Ausland.“ Někada se zauzimata za nas takže Francusa L. Leger i Laboulaye v posebnih knjigah. Med nami samimi ima jako malo časnikov i zvěstovateljev obćeslavjanstva.

„Slavjan“ snaži se toj potřebě priskočiti; to se vidi že, akoli se samo bežno promotri, iz obsega njegovoga. Vsako pleme slavjansko ima v njem svoje zastupnike i nikomu se ne zaprečuje, udeliziti se velikoga ne lehkoga dela. Kromě uvag i slovstvenih věsti iz všeh slavjanskih zemelj ima v 1. čísle t. l. nadaljevanje jako zanimivoga spisa: O цаѣтах и правжан.

Politikoj „Slavjan“ nikoga ne muči, ta sosorljiva i sporljiva nepokojnica ovdě neima města. Tu najdemo jednom slavjansko, nam všem obćno žitje-bitje, ktero se nam tako po domaće prilaska iz vsake redke. Tu človek odpočije, kako med svojoj rodbinoj, k kteroj se je vernul po dolgih lětah i pozabi divje spore vsakdanjega življenja. —

Mi smo uže v 63. čísle „Nationa“ kazali, da, ako želimo, da nas Slavjane ima duševna zveza objeti, mi dolžni pred vsēm slavjansko slovstvo (literaturu) materialno i izdatno podpirati pa ne samo slovami i lepimi pogovorkami. To bi bila najbližajša i izmed vsēh naj lučša (najboljša) cesta k slavjanskoj uzajemnosti i k duševnom sjedinjenju slavjanskom.“

Бесѣда,

коју је говорио Філіп Радічевичъ учитељ Цетински на првом учитељскомбору на Цетинји.

Господо i братја учитељи!

Пріліком тогабора намѣравам проговорити нѣколико речи „о потреби различних занатах (ремесел).

Черна гора, наша мила отачбина, се је боріла на љутому мачу скроз толико веков, да одержи сјајну слободу народа својега i та непрестана борба је стојала на путу, те се није могла упознати потреба различних занатов, него черногорски синови су се изучавали у помладку својему керв-ленју, да одбијају навале душманіна, ну у новѣје доба су се основале по всѣм племенама школе i поче се радити, да се заведу i различни занати, како би народ срећнији i напреднији постао: али се на жалост приметило при првом покушају, да се наши отци стидјеше дати дѣтцу своју на занате, да не би с тѣм урѣдност своју у народу изгубили i под прѣкор останули, које прелазі не само на отца, него i на всю његову породицу.

Ми смо, истина! синови поносне наше отачбине, ми смо i данас борци нашега дичнога имена: али треба нам је i да живимо i да оне вѣштине i занате усвојимо, с којими срећни i богатѣји постати можемо.

Не презирајмо занате; сви срећни i образовани народи јих цѣне i високо поштују. Ми занате презирамо i при том стране i тудје занатлије (ремеселнике) не жалимо помагати, који нам немилостиво сісају керв из народа. — Човек ма које версте бил, должен је радити i нѣке вѣштине знати, с којими користити може ближњему i себи самому: а ми се на жалост у Черној горѣ од заната i од

вѣштін заносімо, презіручы і домашње занатліје, од којіх потрѣбе своје намірујемо!

Погледајмо на природне наше производе, како су запушчани, і како јих на своју корист (пользу) употребіті не знамо, којі се вѣштином занатов облагородѣвају і верло велику корист допріносе.

Слѣдечі природні производі бі се лехко занатамі в Церној горі обрадѣвали:

1. Коже домаше, које се хіљадами (тісучамі) јиностранцам продавају по осем грошев, на купујемо од оних істих кож направљених і вдѣланих једну по тридесет грошев. Зар не бі кадра біла черногорска рука ізрадѣваті домаше коже од своје стоке (живіне), што велика вѣштїна ніје: і новці за ізрадѣванје до сто жїльадах (тісуч) фїорінтов бі остали у отачбіні?

2. Волна од домаше стоке се продаја јиностранцам ока ($2\frac{1}{2}$ австріјанске лібре) по осем грошев (турскіх), па іста наша волна, када се вѣштачкој рукој у рашу (платно за гатје) обрати, продаја се опет нашему народу із Дубровніка і Котора ока по трїста грошах; рашу бі наш народ сам ізрадѣваті і новце за ізрадѣванје себі зачувати могал: па ми се стідімо радіті, а не жалімо тудїнце помагаті.

3. Нове градѣвіне се всакі дан умножавају, као школе, церкви і кучье (хіше) по селах і варошах (мѣстах) наше отачбіне і једнако се Черногорац стіді взеті чекічь (кладиво) у руку, да каменје ізраді і кучью сі подігне і да се тѣм радом окорісті, па не стіді се істому вѣштаку (мајстору) за градью зіданја ізкопати пѣсак, замѣсіті креч (вапно, ізвест), носіті му те тежке предмете уз кучью да вѣштак камен одѣлани уверсті і заклачі (втолче) і за вес тежкі рад (дѣло) взїма наш раднік дневно само по шест грошев, вѣштак пако за свој лахкі рад по 20 грошев на једен дан.

4. Од лончарске земље бѣлічасте і жуткасте, које верло обїлно іма у Цермніці і у Бѣлопавлічьах, бі се могла употребіті за ізрадѣванје кучьевнога орудја.

5. Земљодѣлске справе і сечіва (за сечу, косітбу), које занатліје (ремеселнікі) і ковачі у нашеј землі ізрадјују, се наші ужасно стіде ізрадівати, па не стіде се помагати істому ковачу діміти с мѣхом, толчі с великім чекічем, медју тѣм ко ковач із друге стране само окретье і малім чекічем поклепів (поцуків) і доноситі ковачу і пітја і јестіва і послѣдніч му ізплатиті троструко радију у којој му је і сам помагал.

6. Од различнога дерветја (лѣсовја) којег а іма у Катунској нахіі (окраі) у Бѣлопавлічах, у Морачі і у Ровцах, ізрадівати се могу даске, греде (бревна, трамі), одрі (постелье), столі і клупе по сельскіх кучьах і много друго кучевно (хішно) орудје, када бі се наша дѣтца у істіх вѣштінах ізвѣжбала.

7. Восек і лој се може употребіті за ізрадіванје кучевніх (домачіх) і церквеніх свѣч, које се верло лахко научіті даје, і од чега се велика помочъ (коріст, польза, проспех) добіті може.

8. Сапун (міјло) се ізраді із лоја, пепела і креча (вапна), что все іма у нашеј землі і бі се могло ізрадівати і на коріст продати у землі і ван земље.

Всі пріродні производі наше отачбіне, ако не бі јіх зналі посредством вѣштіне ізрадіті і бі јіх сірове продајалі, нісу кадрі подміріті все наше потребе і одержаті новац (пенезе, денгі) у землі, веч бі новац моралі немілостиво іздати за своје нуждне потребе: зато су нуждні занаті і вѣштіне, ако желімо тегобу нашега жівльенја олакшати і наш новац од производа добівені зачувати.

Зато је нужно, братјо учітелі! да се својскі зауземемо говоріті уз читанје сербско својім діјакам о корісті і потребі заната (ремесла) да бі се хердјава місао нашіх ученцев і нѣховіх родітельев облагодарила і да бі многі ученці, када бі ізучілі два алі четірі разреде, радо шлі у јінострани свѣт і се ізучавалі потребне занате і бі се временем опет повратілі у своју отачбіну.

То је верло важна ствар, тѣм би се народу олакшало живленје і обогатила би се земља наша!*)

*) Те практичен і родољубен составек смо ради приобчили. — Да се Черногорци штите ремесел, има јако глобоку і древну причину. Прародитељи Славјан су како једна част Аријев живели в Индији на четірі чине подѣљени, на брахманскі, војничкі, селѣанскі і ремеселничкі. Прародитељи Сербов су спадали в чин војничкі. Остро било је преповѣдано мѣшати се в оправіла јінога чіна, да би на примѣр војник оправљаѣ дела ремеселничка алі селѣанска. Ктоже је запустиѣ свој чин, се је смертју казниѣ. Одтуда извира причина, да Черногорци — Славјани војничкога чіна — се штите ремесел (занатов). Јако древні обичај индичко аријскі! Вредниѣтво.

О СЛѢДАХ ПРАСЛАВЈАН.

(Надаљеванје.)

Серби живу в задругах како Инди.²⁸⁾ Вук Штеф. Караджич пише о том како слѣди: „Слишал сем в Сербіји, да се налази в једној кучѣ, хішѣ, тридесет људи задругаров; алі казалі су менѣ в Далмацији в Косову човека из села Ридяна, презіменем Трифуновича, који има задругаров шестдесет і два, мед ктерими је тринадесет жен с мужами і двѣ удовѣ. О божічу, на праздник роджества Хрістова, і о керсном імені і когда нѣкога жене, састану се всі в хішѣ, сідер живе по планіи і по пољы, старешіна пако понајвеч в мліи. Та задруга има близо тисуч і четірі сет коз і овец, до петдесет говед і четірнадесет коњ і плача на годину (на рок, на лѣто) једен і двадесет толарѣв траваріне і близо тридесет толарѣв в іме десетіне. Кучни, то је, задружни старешіна влада і управља хішој і всім іменјем; он наредјује мужам і дружинѣ, камо има кто измед ных іти і что има радіти; он продаја с договором задругаров, что се има продати і что је потрѣба купіти; он держі кесу (Kasse) іма денарь (денге, новце, пенезе) і скерби, како буде плачал харач, порезу і остале даціје (подати). Когда се моле Богу, он почінја і свершује. Когда іма нѣкакых гостей в хіші, старешіна сам се с ными поговарья, і с ными јужина (руча, обѣдује) і вечерья. В великих кучах, кдѣ іма много дружине, најпред поставе на једен стол старешіи і гостам (којих іма в таких хішах всакі ден), други пако мужчінам і дружинѣ, ктері дѣлају на пољы, па онда вечерьяју жене і дѣтца. Старешіна нїје всегда по лѣтах најстарѣйші в кучі: когда отец остарі, преда старешіиство најпаметиѣйшему својему сину алі брату алі синовцу, ако би бил і најмладші; ако се догоди, да нѣ-

²⁸⁾ Страбо 717.

који старешіна не управља добро кучој, онда садругарі ізберу другога.“²⁹⁾

Болгарі также живу в задругах. „Мало іма племен в великом славјанствѣ, при којіх би тако жив біл старі живот славјанскі, како что је у Болгар. В кучѣ і на полі, в горѣ і на водѣ, од порода до смерті остаје праві, особіто селянскі Болгарін, вѣрен стародавньому непоковарьеному живљенју прадѣдов својих. Задружна му је куча јешче увек вес свѣт в свѣтѣ; марљиво раді в својем живљенјі і храни лѣне і сурове (дівоче) соседне му јиноплеменіке; чиста вѣра олегчује му бѣде тежкога јарма турскога і герчких фанаріотов; на пѣсничке слике в народних пѣснах приповѣстах і назорах із прастаре домовіне славјанске (!) како і простодушні обічаји із болше (!) народне прошлости, разблажују всакому чутливому Болгарину жалостну і туробну душу і сердце.“³⁰⁾

Словакі живу также в задругах. „Мед селянским льудством панује живот дружинскі, то је, задружни. Отец, нѣкада старі отец (дѣд) је глава родинѣ, наслѣдује по њем онет нај старѣjší уд (член) родине, буді сін буді брат. Отца послухати і њему дѣлати морају дѣте і дѣтне дѣте, невѣсте і синахе і вса дружина. Он все обстарава і управља, на његовој главѣ все лежі. Стара матка је онет полномочна господиња і управља дом помочју дчер і невест, ктере јако до дому пријду, ју морају послухати і се морају подље ње учіти господиніті.“³¹⁾

Обче знано је. да льудство великоруско живі в задругах, како је то біло навадно у древних Славјан.

Малорусі напротив живу патријархално па не задружно. „Бытъ малорусскаго крестьянина, преимущественно въ Полтавской губерніи, совершенно патриархальный, исключая одно обстоятельство, оставшее, какъ наслѣдіе древныхъ у Великорусса, и утратившееся въ Малороссіи. Я говорю объ исключеніи изъ народнаго быта обычая править родоначальнику всею семьею. Здѣсь очевидно вліяніе безпрестанныхъ войнъ края, въ — продолженіе которыхъ семейства раздѣлялись и дробились при частыхъ переселеніяхъ. В прочемъ устрѣчаются семейства, кдѣ всѣ члены живутъ вмѣстѣ подъ начальствомъ дѣда и работаютъ сообща, хотя подобныя примѣры очень рѣдки и совершенно не въ правахъ народа.“³²⁾

Далеко вечјі дѣл Славјан живі в задругах. Тога аријскога обічаја су се наваділі в Індіји і га захранілі до днешньега дня.

133. Інді Арији нісу обѣдовали, зајутрікали, јужіналі і вечерьали в опредѣљено време, него всакі је јѣдел, когда се му је слыбіло. „Јешче все би біло мудро (у Индов)

²⁹⁾ Вук Штеф. Караджичъ: Живот и обичаји Сербов 248. —

³⁰⁾ Arkiv za jugoslavensku povjestnicu. VIII, 235. — ³¹⁾ Božena Němcová: Časopis Musea kralovství českého 1859. I, 87. — ³²⁾ Этногр. сборникъ III., 23.

па то не велѣа, да, аколи не живе самічно, једнакоже не јужинају и не зајутрикају в одредѣно време, него како се нѣкому пољуби. Противно је болѣе в дружбинском живљенју.“³³⁾ — Словенци се те наваде спомѣњају и имају за одговор пословицу: „Богат јѣ, кадар хоче, сирота, кадар има.“ — Сербі имају за одговор питалицу слѣдечу: „Питали су селско дѣте, на коју уру у вас ручају, на коју ли вечерају? Када огладним и када што (нѣчто) има.“³⁴⁾

134. При славностах, сватбах и пирах су Инди Арији напів-лѣали здравіце на здравје осеб, к чему је и музика пријигравала; здравіце се именују по санскритски: *асирвадас*.“³⁵⁾

Славјани особито Хорваті, Сербі и Болгарі, знају тако ізверстно здравіце китити, да је мліна послушати јих. Те здравіце не састоје, како обично при јиних народах, само из нѣкојих слов, него то су цѣли красні говори, ктере дле красоте и књижевен чловек обдівовати мора; и ті говори нису в садајних училищах сложені и научені, него оні су народно уметвено благо, ктеро је, скоро би рекел, ізверстиѣе него здравіце мед књижевној славјанској господој навадне.³⁶⁾

В Русіји імено в приходѣ Станіловском на Сіті в губернији Ярославској Моложскога ујезда дѣвице коробејшицама (то је тистім, ктері су прицѣлалі невѣстину скринју и благо) всѣм, всакому посебѣ, здравіце не говоре, него спрепѣвљају. „Пока поетсея припѣвѣ коробеѣшицѣ, кѣ которому онѣ относится, беретѣ стаканѣ съ пивомѣ, опускаетѣ вѣ него нѣсколько денегѣ, вызываetѣ одну изѣ дѣвицѣ по имени и подаetѣ ей стаканѣ. Вызванная дѣвица выходитѣ на срѣдину избы, принимаетѣ пиво, а денги высыпаетѣ и беретѣ, чтобы потомѣ раздѣлить между всѣми подругами.“³⁷⁾

Здравіце напівлѣати је стародавни обичај, којега су Славјани в Индији научили и га до нашега времена зачували.

135. Нај вечја красота женшчинам в Индији су білі долги власі, и мазале су јих пријетно дшечими и добро вонјајучими мазілами и су јих пустіле висети по плечах в долгој жемчугом и драгокаменјама украшеној китѣ.³⁸⁾ — Те индичкі обичај су зачувале Славјанке; Словенке в Крајинској пусте власе висети в двѣх долгих китах по плечах; істо тако и Подолжанке и в обще Руске високо цѣне косу, то је, долге власе, что веч Хорватице, Сербкинје и Болгарке сплетају денги, пенезе, среберне и злате в своје долге ките. В Русіји је пословица: „Коса дѣвичья краса. Красная краса, русая коса.“³⁹⁾

³³⁾ Страбо 709. — ³⁴⁾ Вук Вречевичь Српске народне припо-
вјетке стр. 213. — ³⁵⁾ Bohlen 1, 194. — ³⁶⁾ Вук Штефановичь
Караджичь. Перва књига народнијех пјесама од стране 77. до 84.
и Ковчежичь од стране 117 до 128. Рјечник слово напијати. —
³⁷⁾ А. Преображенскій: Этиогр. сборникъ I. 157. 158. — ³⁸⁾ Налус
5, 4. — ³⁹⁾ И. Снегиревъ: Русскія народныя пословицы. Москва 1848.

136. Дѣвушке су в Индіји лѣшшале се бисером около врата: те индічки обичај имају и в наше време Славјанке на примѣр Руске на Подолји, Хорватице, Сербкиње, Болгарке и лужичке Сербкиње. — О руских дѣвушках пише Голдбiовски: „Бисер (жемчуг) је селанкѣ највечја драгоцѣност (урес, паряд), ако не преможе правдiвога на накіти сi врат јагодицами склененими червеними али другога цвѣта... лѣпотицој али богаткој велѣ та, ктера има веч бисера и болѣ обшiване раменице.“ ⁴⁰⁾ Особито лѣпа слика невѣсте лужичко-сербске в народном облачiлѣ с многiм бисером около врата (шiје), и ланцами (Kettchen) и медталеними колајнами се видi в книгѣ јиначе Славјанам непријазној: *Wendische Wanderstudien zur Kunde der Lausitz und der Sorben-Wenden von Richard Andree. Stuttgart. Verlag Julius Maier 1874.* —

В Хорватској носе дѣвојке и жене изпод 40 лѣт старості своје червен дѣундѣ = красен бус, то је рудеч стеклені бисер али прави бисер бѣли о делавниках по 5 до 10 струк, о праздниках пако до 20 струк. ⁴¹⁾ В Славонији: „Струке огерлиц пушчају редом в полокругах једну до друге неколико од врата все до персиѣх лапарек. Повеч такiх струк зачињава краљуже, и веч краљуж опереје. Урешене су то златниками, то двајсетицами.“ ⁴²⁾

137. Чревље носе Арији из бѣлога усија изкусно сторѣне, пете на чревљах су високе, да би се видѣли вечји. Господа особито госпе су сi обували опанке. ⁴³⁾ — Опанке именују се по санскритски: упанх. Сербі имају слово и предмет из Индије. —

138. Перети ножни су се из опанек в Индији видѣли и Арији су јих на ногах како и на перстах красіли, бојадісали сандалиновим лѣсом, зато се чита, да је дѣвушка Сита, која је далеко лѣсе преходила, имѣла ноге червене, хотја јих ни краској окрасила, бојадісала. ⁴⁴⁾ Сербске невѣсте могомеданскога вѣрозакона сi и в наше време по индічки ногте червеној краској покрасе, побојадісају. „У Сербах Могомеданцах, скупљају се при невѣстѣ буле, које се зову енджи-буле (дружце). Оне дојду в хишу невѣстину и невѣсту окупају... и обојадишу јој нокте червеној, а косу, оберве и трепавице, черној бојој.“ ⁴⁵⁾ Стародавни индічки обичај!

139. Арији „су браде красіли, пише Неарх, различними красками, бојами, једни тако, да би се видѣле, колико могуче бѣле, други сiње, јини рiже, јини зачерњеле, јини зелене.“ ⁴⁶⁾ „Власе сi честѣје чесају него стрігу.“ ⁴⁷⁾ — Тако гоје браду и Русі, Сербі, Болгарі и в обще мужествени Славјане, ктере јешче није огулила западниѣчка изиѣженост. — Нѣм је честно носити и гојити браду.

⁴⁰⁾ Лукаш Голдбiовски: *Lud ruski. Warszawa 1830.* стр. 117. 118. — ⁴¹⁾ *Arkiv VII, 229.* — ⁴²⁾ *Arkiv VII, 305.* — ⁴³⁾ *Arrian Ind. 16.* — ⁴⁴⁾ *Рамѣ. II, 47, 18.* — ⁴⁵⁾ *М. С. Милојевичъ. Песме и обичаи укиног народа Српског. У Београду 1870.* стр. 45. — ⁴⁶⁾ *Arrian Ind. 16.* — ⁴⁷⁾ *Curtius 8, 9 (31).*

Пословица руска каже: „Бородою честенъ старъ а разумомъ хваленъ младъ. Борода в честь, усы и у кошки есть.“ При православнихъ Славянахъ велъа великој срамотој і поругој нѣкога огуліти, га острічі, тако да свешченика острічі значі толіко, како свешченика разпоіти, му одвзети ред свешченички. Что је тако срамотнога значіло при старогеленах, ако је бил мушчина честне браде лішен і побріт, ме је срам семо написати. — Браду честну носіти і гојити обічај аріјскі!

140. Инді су писавали лісте на бумагу (gossypium = Baumwolle), то је на бумажну кренко потолчену тканіну: „Неархос приповѣдује, да Инді пишу і лісте на кренко потолчену бумажну тканіну.“⁴⁸⁾ — Русі пишу на обічні Papier, не на бумагу, па су зачували до днес індічки обічај іменовати га бумагој (Baumwolle).⁴⁹⁾

141. Пісмо санскрітско се іменује Дѣванâгарі, то је, дивно пісмо.⁵⁰⁾ — Сербі Черногорці в наше време не пісавају веч санскрітским пісмом, него цїріліцој, па індічки израз, дивно пісмо, дівна кнѣга, јім је і поднес знан, на примѣр:

Кнѣгу пише Цетиньскі владика,
одма дивну кнѣгу¹⁾ направио,
на пандуре кнѣгу направио.

142. Zuker се зове по санскрітскі sakkaга (саркара) по пракрітскі sakkaга.²⁾ — Русі га іменују і теперво: сахар!

143. Zinn зове се по санскрітскі kastira³⁾ — Словенці га іменују і в наше време косітер!⁴⁾

144. Харі је слово санскрітско і значі: конь. — Ілірско-словенскі вознікі, ізвошчікі, поганъају конѣ і в наше време по санскрітскі; вознік закліче конѣм в преставаках од трех мінут слѣдече четірі кліце: хі! — хіо! — хін! — бістрохарі!

Кліц хі! од глагольа іти значі іди! = ступај; хіо! властно і хо! = іди, ступај! о!; хін! = конь! То слово је праславјанско, зачувано в словенщинѣ із онихъ прадревнихъ времен, када су прародітелѣ Геленов с праславјанами јешче једен істі праславјанскі језікъ говорілі і кліцали конѣ: хін! по геленскі hippos! — Бістро харі! значі: берзо конь ступај! — Словенці на Горічком приморью поганъају і осла кліцом: харі! харі! — Словенці Рожані в Корушкој імају од слова харі і глаголь: харлічіти значеч бѣдно возіти, с бѣднимъ коньичемъ возаріти. —

Нај подліниѣше і прави́лиѣше се чују ті кліці коньемъ при вознікахъ доставніков (Stellwagen-Kutscher) јер се оні ден на ден во-

⁴⁸⁾ Страбо 717. Curtius VIII, 9 (31). — ⁴⁹⁾ Далевъ словарь, слово: бумага. — ⁵⁰⁾ Kritische Grammatik der Sanskritsprache in kürzerer Fassung von Franz Bopp. Berlin 1834 S. 3. — ¹⁾ Филип Радичевичъ: Гусле Црногорске на странѣ 33. редка 1. і на странѣ 35. редкѣ 73. 74. — ²⁾ Lassen 1, 278. — ³⁾ Lassen 1, 239. — ⁴⁾ Anton Janežič's: Vollständiges Taschenwörterbuch der slovenischen und deutschen Sprache.

заре; ако с њими себе живахцѣ о чем разправљаш і поговарљаш се, оні точно вмѣс по прѣставках заклічу своје кліце і говоре без-прерівно далѣје.

Pobožne pėsni.

24. Mešna v adventě.

Horvatska iz Šestin blizo Zagreba.

Zdrava budi o Marija
zdrava redna, zdrava tiha:
O presvetla zornica,
rožica vijolica!

Vse ufanje i milošća
po tebi je na svjet došla: —

Zdrava budi vjerna mati
hotjela jesi postati: —

Mati čudna pres muškoga
prijela si spola Boga: —

Vseh angelov o kraljica
vseh ljudih si pomoćnica: —

Čuvarnica serca moga
daj da v strahu hvali Boga: —

Hvala budi otcu, sinu
i skupa Duhu svetomu. —

25. Mešna.

Benatska iz Terčeta.

Pred svetim votarjam ¹⁾ svet kelih ²⁾ stoji
(unkej rastejo rožice tri;)

Na zlatim stoliću nasajen
(z rudečo židjoj ³⁾ prekrižen.)

Perva rožica je letá
(oj rumena všeničica,)

per svetej maši ⁴⁾ jo nucajo ⁵⁾
(za samo sveto hoštijo, ⁶⁾)

ani jo povzihujejo,
(ludje se perklonjujejo.)

Druha rožca je letá,
(ki je vinenska tertica.)

per svetej maši jo nucajo
(za samo sveto rješujo kri.)

ani jo povzihujejo,
(ludje se perklonjujejo.)

To je pravi živi Bóh,
(ki nas je rješu od nadlóh.)

Treća rožica je letá
(luba devica Marija.)

je rodila Ježuša
(teha krala nebeškeha.)

v sreberno zibco ha položila,
(z zlatam je pozlačena.)

Marija zibala Ježuša
(teha krala nebeškeha.)

Ježuš je majhen pa je svet,
(v rokah derži ves - ojen ⁷⁾ svjet.)

Ježuš je stvaru zemjo an nebjo
(človeku dau dušo an telo.)

Ježuš je usmijeneha serca,
(kar ⁸⁾ ha prosimo vse nam dá.)
Amen!

¹⁾ prestol, žertvenik. ²⁾ čaša. ³⁾ sviloj, gedbavoj, šelkom. ⁴⁾ obed-
nja. ⁵⁾ upotrëbuju. ⁶⁾ oblatka, oprésnok. ⁷⁾ vesoljen svét = ves, scëla
ves svét. ⁸⁾ čtokoli.

Narodna pripovédka.

Mnogo narodnih poslovic, péśni, jiger i pripovédek su rodoljubi raznih slavjanskih plemen uže sbrali, pa mnogo je med narodom pripovédek i péśni, ktere ješče nisu sbrane i zapisane i su v nevarnosti, v opasnosti, da se časom ne pozabe i zgube na nemalu štetu i škodu slavjanovéde. Mi Slovenci smo sbrali sicer uže nemalo pésen i poslovic, pa pripovédek ješče tako malo, da skoro ni vrédno spoménjati, ako prispodobimo to naše dèlo, s lépimi i bogatimi sbirkami toga narodnoga blaga drugih plemen slavjanskih, na primér: A. H. Аванасьева: Народныя русскія сказки, 4 книги; Vuka Št. Karadžića i Вука Врчевића: Српске народне приповијетке; Matija Kračmanova Valjavca: Narodne pripovedke sbrane okolo Varaždina v Horvatskoj; K. W. Woycieckiego polske klechdy; osobito mnogo i krasnih pripovédek narodnih imaju Slovaki. Da čitatelji sami spoznaju, kako izverstne su one pripovédke, privedemo ovde jednu taku narodnu pripovédku ugarsko-slovensku, ktera stoji v sborniké: Péśni itd. v 1. svezké izdanom od matice (ug.) slovenske na straně 78. pod naslovom: **N e b e š k a s l a v a**. V sborniké je napisana točno po izgovoré ljudstva, mi ju pako stavimo semo v jeziké uzajemno slavjanskom. —

Nebeška slava.

(Zapisal Štefan Marko Daxner iz Malo-Hontu.)

Bil jedanokrat jedan bogat gospod i je imel jednoga jedinoga sina; zvali so ga Filjkom. Te gospod je bil uže velmi star, siv kako golub pa slab kako muha: po vsém je uže le do groba gledal. Pa Filjko bil je močen, zdrav kako riba i pri tom krasen mladeneč, da su dekleta le tako pogledovale za njim. Otec ga je neslihano rad imel, i kromě njega ni imel jinoga veselja na svétě; pa to jedino mu ni dopadlo na njem, da Filjko ni iměl nič veselja ženiti se i je neprestano le tverdil do sveta: da se on ne oženi dotlě, doklě ne uvidi nebešku slavu. Otea je to počelo malo merzeti; pa je ješče molčal, jerbo si je mislil, da mu to se iz glave izkađi. Pa Filjku je prišlo po časě četiri i dvajseto lěto i on se ješče ni niti ogledal na nijednu dčvojku. — Tu je otec videl, da to tako ne bude nič i da se sam mora v to zamešati.

„Oj sin moj, sin moj!“ začne mu jedanokrat prijazno prigovarjati, „ti si uže hvala Bogu mladeneč odraščen, ne menjka ti nič, samo da bi se srečno oženil. Gledaj, gledaj, mene staroga uže nič na tom svétě ne veseli, pa to bi me saj potešilo, kada bi sem se mogel poveseliti na tvojej svatbě. Oženi se, sin moj, oženi se!

vidiš, uže ti je četiri i dvajset lēt minulo i to dosih mal nisi niti pomislil o toj reči.“

„Oh to, da sem mislil, povē na to Filjko, pa ja sem si le namislil, da se dotlē ne oženim, doklē ne uvidim nebešku slavu.““

Ožalostil se je dobri otec nad takoj odpovēdju i zbolelo ga serce velmi. Takže Filjku bilo je istino žal, da ni mogel otcu po volji storiti; ale zastonj: on se je sopet pobral do svoje cerkvice molit se gospōdu Bogu, da bi mu dovolil, samo koliko skoz klučevo jamicu poglednuti do nebeške slave. —

I tako je to šlo vsaki božji den; otec i rodovina su prosili i nagovarjali Filjka, da bi se jednom oženil, pa Filjko se ni oženil se ni oženil; doklē ga poslēdnič nisu nehali tako.

On je hodil, hodil do te svoje cerkvice i je molil tam gospod Bogu po cēle dni. Tako su minuli cēli mēseci, minula lēta, pa Filjkova želja se ni spolnila. Po dolgom, dolgom časē je počel sam na jinače misli prihadjati, da je obljubil otcu: da kada uže jinače ni, naj bude, da se vendar oženi.

Ubogi otec, kada je to besēdo od Filjka slišal, kako bi bil o deset lēt omladnul. On ni niti vēdel, čto ima od veselja početi, da se njegova poslēdnja želja vendar nekada spolni. Berzo je ukazal dēlati neslihane priprave k svatbē. Naj krasnējša deklica v cēloj krajinjē je imela biti za mladu nevēstu, i kdēkoli je nekak gospod bil, su ga povabili na gostiju. Sudič denarja (penez) za sudičem je minul, zibnul; jerbo stari gospod je vse nakupil, čtokoli je bilo dragoga i prijetnoga na svētē; tako da je to imela biti svatba, kakeve ni bilo, čto se svēt spomēnja.

Vse je bilo v naj lēpšem redē ... Duhovnik je stal uže pred oltarjem; družice su pripravile uže vēnec na glavu mladoj nevēstē, družba (svat) je uže čakal, da ju pripelje k porukē (k sobašu, k vēnčanju.) Tu mili naš Filjko, ravno v naj lēpsi čas, kada je bil naj več potreben, se je ukradnul po tihi izmed svatovnikov i je bēžal do svoje cerkvice pomolit se zadnjokrat gospod Bogu, da bi ga pripustil, budi le na okamženje, do nebeške slave. — Moli, moli klečeč na golih kolenah, i kako se tako moli, pride k njemu jeden starički človeček, — i to je bil božji posel (angelj). „No Filjko, čto tu moliš?“ zapita ga starček.

„Ah za čto molim! Jaz sem se zarekel, da dotlē ne oženim se, doklē božju slavu ne uvidim, pa glej, i sada imam iti k porukē (k vēnčanju) i ješće nisem videl ničta, niti za mak.““

„Nu, pa bi prece rad hotēl videti tu nebešku slavu?“

„Ah, hotēl bi, stari otec, hotēl bi.““

„No, kada si to tako velmi želiš, sedni se na moj herbet!“ Filjku to ni bilo trēba dvakrat povēdati, on se je vsedel na njega i jedva se je vsēdel, je mu zmiznul izpred oči svēt. Nikto ni vēdel, čto se je zgodilo; nikto ni videl, kamo sta se podjala, na kteru stranu sta letela. Samo se je tak prijeten duh (vonja) razlegal

po celom světě, da ljudi nisu vtegnuli rékati: na zdravje! tako jako su kihali.

Posel božji s Filjkom je v okamženji doletel k vratam nebeskim. Tu ga je složil dol, slekel mu oblačilo i zavesil na njega nebešku obleku i tako ga je pustil v nebesa. Pa nijeden človek, ako bi stokrat mudrejši bil od vas, ne vě povědati, kako se mu je godilo tam v nebesah; jednom, to je isto, da mu je moralo biti jako dobro, jerbo je pozabil na otea i nevěstu i na vse, čto mu tam dolě milo bilo. I kada posel božji je prišel k njemu, da bi šel domov: „Eh“, je rekel mu Filjko, „ješće sem samo jedno godinku, (časak, uricu) tu; dovoli mi, dovoli, naj se i drugu godinku porađujem!“ Minula je i druga godinka tako lahko, kako mili senj i Filjku se ješće ni hotelo dol sem; jerbo kada ga je posel klical preč, je sopet prosil: „Ah“, reče, „no nehaj me vsaj ješće za tu tretju godinku, věš, potom ti pa uže pojdem, le ješće malo me nehaj!“ Starček se je dal uprošiti i Filjko se pa je sopet radoval i radoval v toj nebeškoj slavě. On ni niti vědel, kako mu je berzo minul čas, jerbo kada je uže tretjikrat prišel posel božji k njemu: „No, Filjko, sada bi ti uže moglo biti dosta; tokrat moraš dol ta!“ je ubožček Filjko hotel nehotel se pobiral vun. Pred vratami ga je starček zopet preoblekel, vzel ga na herbet zletel s njim na to isto město, odkuda ga je odnesel. Tu Filjko poklekne sopet na kolena i se zahvali gospodu Bogu, da mu je dal, pogledati do nebeške slave.

Kada se je pomolil, vstane: „No, sada uže,“ pravi, „rad pojdem k porukě!“ i gre skoz dveri vun. Ali kak je to čudež! Vse se mu je jinače kazavalo, kako je to pred vidival. Briše si oči, kako spredbudjeni iz sna, ozira se okolo, kako kto sam sebě ne věri; ali su se mu oči pomutile od te slave nebeške ali čto je to? Ta ista cerkvica, kтеру je někada sam dal postaviti, ale sada izgleda někako černa i obšarana i sada na njej uže jednom desetina skodelj trohni. Pri cerkvicě je bilo pred tremi godinama pokopališće i sada je tam videl, kako da bi ozimina se zelenela.

Kdeže je pred mlinska voda tekla, tam je bila sada nasuta cesta, po kteroј so vozi gor i dol bęgali. Vsega toga ni znal ubogi Filjko nikako si razložiti. Čěli kraj mu je bil tudj i neznan; kako da bi ga pervokrat videl. Samo to veliko zapolje (krajina za poljem) na izhod, to je ostalo nezměnjeno. i on ga je poznal, da je taisto, na ktero je kako děčak tako rad pogledaval. — „Ah misli si sam sebě, te gospod Bog mora predee biti velmi mogućen, ko je on to vse v tako kratkom časě mogel tako jako preměniti!“ Priđe do otčina grada i te je bil tako někako star i očadnjen, kako da bisu ga pred spoměnom světa postavili. Ide noter, tu mu sami neznani ljudi prihadjaju pred oči. On se klanja vsakomu: vsakoga prijazno pozdravlja; jerbo njemu se je zdělo, da su to gosti, kteri

su prišli na svatbu. „Berzo, berzo,“ pravi, „berzo možemo iti k porukē (k venčanju), ja sem se uže naradoval.“

A tu ljudi gledaju na njega izbulenima očima, poslušaju ga otvorenimi ustami, i nikto ne smē ga zapitati, kto je, što je i izkuda je. Oni se le čude čudnomu človeku i Filjko se čudi sam nad njih čudovanjem.

Na sreću bil je tam jeden star popelvar (kuhinski dječak), koji je bil uže već od tri set (sto) lēt star. Te je poznal svojega mladoga gospoda i ga je zval po imeni. „Kto si pa ti dobri človek?“ zapita ga Filjko. „Nu ali ne poznate svojega popelvara?“ — „Popelvara?“ se je spomēnil Filjko. „Nu kako si se pak tako postaral?“ — „Aj, to je da, sem se postaral! Čto pako hočeš, kada me gospod Bog neče k sebě povolati.“ — „Kdē pako je moj otec, moja nevēsta?“ — „Aj, kdē da je nevēsta, kdē da je otec? Vēš od toga časa je uže minulo tri sto lēt!“

Tu se je ta vilo Filjku v glavē! Tristo lēt! Njemu se je pako zdēlo, da je to samo tri godine (triji časi, tri ure)! — On pogleda do neba, pogleda na zemlju i od toga okamženja (trenutka) je vidno starnul i starnul: oči su se mu zatemnovalē, lica mu upadovala, brada je mu postala bēla kako snēg i telo se je sgerčilo (sgerbovalo) k zemlji, da v par trenutkah (okamženjah) ni izgledal mladji od popelvara. Tako sta stala jeden proti drugomu ta dva tristolētna starca! V tom je potegnul po nad njima tih vetrič i oba sta se zasula na prah. —

Slavjanščina službeni i uradni jezik v Dalmaciji.

Naměstnik dalmatinski Baron Rodić je tote dni dopisom do dalmatinskoga dežel'noga odbora ukazal, da imaju v vsēh javnih uradah kraljestva Dalmatinskoga vsa uradna opravila, budite ustmena, budite pismena odmah, totčas, opravljati se jezikom horvatsko-serbskim. K tomu potrebne tiskane službene listine (Drucksorten) v horvatsko-serbskom jeziku se pošlju všem uradnijam; popecitelj tergovine — v kteroga opravila to spada — je uže naredil, da se to zgodi. Dalje je naměstnik Baron Rodić ukazal, da kděkoli se službuje po slavjanski, imaju se služiti i pečatov s slavjanskim nadpisom, isto tako imaju biti i nadpisi nad uradnijami načinjeni v jeziku slavjanskom.